

In memoriam Hessel Miedema

*'In de eerste plaats zou er een tweede mensenleven voor nodig zijn geweest, een weelde die mij niet vergund zal zijn'*¹

Op 14 april is de eminente en uiterst productieve kunsthistoricus Hessel Miedema overleden.

In kunsthistorische kring wordt hij als vanzelf geassocieerd met Karel van Mander, de 16-eeuwse schilder en schrijver. Miedema ontsloot in zijn proefschrift uit 1973 Van Manders leerdicht *Grondt der Edel vry Schilder-const*² en daarna diens *Levens van de illustere Nederlandse en Duitse schilders*, met een zeer uitgebreide annotatie en index in vijf aparte delen.³ Dit oeuvre typeert Miedema's wetenschappelijke attitude. Bronnen zijn het uitgangspunt voor ieder (kunst-)historisch onderzoek, maar alleen te gebruiken bij goed begrip van wat er staat of de erkenning dat de tekst zelf niet duidelijk is. Nationaal en internationaal zette Miedema een nieuwe standaard voor de studie van de kunst van de Gouden Eeuw op basis van de relevante historische woordenschat en intellectuele achtergrond. Hiermee droeg hij als geen ander bij aan de ontwikkeling van de Nederlandse kunstgeschiedenis, van visueel kennerschap naar een interdisciplinaire benadering met een grondige filologische dimensie.

Miedema's bibliografie is veel breder ondanks de vier decennia die hij wijdde aan het pagina voor pagina ontleden van Van Manders werk. Al vóór zijn kunsthistorische carrière publiceerde hij gedichten in het Fries onder meer in het tijdschrift *QuatreBras*, waar hij redacteur van was. Uit 1964 dateert *De greate wrakseling*, over een beeldhouwer in conflict met de strikte museale wereld.⁴ Hessel illustreerde dit gedicht zelf. Het werd in 2005 opnieuw uitgegeven.⁴

Na zijn studie aan de UvA werd hij directeur van Museum het Prinsessehof in Leeuwarden en ontsloot onder meer in een reeks catalogi de Chinese porseleinverzamelingen. In 1963 keerde hij terug naar Amsterdam en naar de UvA en werd UD en later UHD. Hessel nam gedurende zijn hele werkzame leven deel aan debatten over kunst en onderwijs. Veelzeggend is de titel van een stuk in *de Gids*: Kunst is shit, een schets voor een herziene geschiedenis van het kunstbegrip, (1975). Ook de bewerking van een reeks hoorcolleges in *Kunst historisch* (1983 en '89) neemt stelling tegen de vooringenomen posities in de wereld van kunst en musea. Het manuscript dat hij met ongekennde snelheid produceerde, werd vervolgens eerst aan collega's en studenten voorgelegd en uiterst kritisch besproken. Deze manier van werken typeerde ook Hessels onderwijs. Werkgroepen stonden niet onder zijn leiding, er werd met hem samengewerkt. Resultaten van deze democratische samenwerking werden bijna vanzelfsprekend gepubliceerd in *Proef*, het gestencilde blad van het Kunsthistorisch Instituut.

¹ Hessel Miedema, zie noot 5 *Theorie en Praktijk*, voorwoord, p. 6

² Hessel Miedema, *Grondt der Edel vry Schilder-const*, 2 dl. Haentjens, Dekker & Gumbert, Utrecht 1973

³ Hessel Miedema, *The lives of the illustrious Netherlandish and German painters, from the first edition of the Schilder-boeck (1603-1604), preceded by the lineage, circumstances and place of birth, life and works of Karel van Mander, painter and poet and likewise his death and burial. Text from the first edition.(1603-06) and from the second edition of the Schilder-boeck (1616-1618)*, 1-6, Davaco Publ. Doornspijk, 1994-1999

⁴ Hessel Miedema, *De greate wrakseling*, *Quatrebras*, 9de jiergong nu 2 en *De greate wrakseling*, Venus Utjouwerij, Franeker 2005

Studiejaar 1982-1983, het eerste jaar van de zgn. herprogrammering van het wetenschappelijk onderwijs, gaf Miedema met collega's en kandidaatsassistenten onderwijsvormen in de propedeuse een nieuwe didactische stimulans.

Na zijn pensionering bleef Hessel uiterst betrokken bij de kunstgeschiedenis en bij het onderwijs. Hij was geregeld beschikbaar voor een gastcollege of overleg bij hem thuis. Hij verbaasde zich over de steeds leger wordende UB en stortte zich vervolgens op alle mogelijkheden van elektronische zoekgangen en van e-publicaties.

Hessel is tot na zijn negentigste verjaardag blijven schrijven. Zijn laatste boek dateert uit 2017. *Theorie en praktijk. Teksten over schilderkunst in de Gouden Eeuw van de Noordelijke Nederlanden* werd geprezen als 'het eerste omvattende overzichtswerk van de in het Nederlands geschreven kunstliteratuur uit de zeventiende eeuw' en het 'meest ambitieuze boek dat tot dusver is verschenen' over dit onderwerp.⁵

Wij zullen de eruditie en betrokkenheid van deze lieve, steile Fries missen. Onder zijn adagium 'ach, doe maar gewoon en neem een kopje thee', zal op 20 mei tussen 16.00 en 18.00 een informele afscheidsbijeenkomst worden gehouden in de Academische Club, Oudezijds Achterburgwal 235, 1012 DL Amsterdam.

⁵ Hessel Miedema, *Theorie en praktijk: Teksten over schilderkunst in de Gouden Eeuw van de Noordelijke Nederlanden*. Hilversum: Verloren, 2017. Recensie door Paul Taylor in *History of Humanities* 3.2 (2018), pp. 428-430

<https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/699309?mobileUi=0>